

לע"ג ר' יצחק זאב הלוי ז"ל
בן ר' אליעזר שלום הלוי ז"ל
לע"ג מרת לאה אלטע הדס ע"ה
בת ר' יעקב הלוי הי"ד

המאמר לשבתורה

שַׁבַּת אוֹרֵה

אזהרה המורה! העלון מיועד אך ורק לרציניים שיודעים את השיבות התפילה, ובשעת התפילה לא מעיינים בעלון ובשאר דברים. נעלוי נשמח ר' דב בן ר' מאיר יוסף ז"ל

פסח

בהשקפה ראשונה

מאמרי השקפה, מוסר והנהגות

הגדת סיפור יציאת מצרים, הלהיבה נפשי ולבבי וכל קרבי, עד כי בכל מאמצי כוחותי הגדתי. ובאמרי "היא שעמדה", נזכרתי התלאות וההרפתקאות שהיו לאחינו בני ישראל מאז ומעולם, אשר לא יאומן ולא יתואר הנס הנפלא שעוד נתקיימו, ויגדל הרועה שמעילי, לא יכולתי להתאפק בשום אופן מבכיות, ועיני נגרו מעצמן בלי הפוגות, עד שבושתי מבני ביתי. כן כמה פעמים זלגו עיני דמעות שמחה, מרוב עליצות נפשי, אשר זכיתי לקיים מצות הגדת סיפור יציאת מצרים וד' כוסות ואכילת מצה ומרור בכל מצוה המיוחדת ליום מיוחד, ... הייתי והיר וזריו לקיים דברי חז"ל הקדושים, לברך בימי ניסן, על אותם אילני דמלבלבים, והייתי מהדר לברכה בשבת, כדי למלאות החסר, וגם חזרתי לברך בבוקר בעת תפלת שחרית, שהיו בביתי המון להתפלל, וברכתיה אחר התפילה כדי לזכות את הרבים, שאינם יודעים כלל מדין זה. כל ימות הפסח, הייתי נוהר לאכול פעמיים בכל יום, אף שבכל השנה איני אוכל סעודה קבועה רק פעם אחת ביום, כדי לקיים מצות מצה כדעת רבינו הגר"א ז"ל, וכמו כן גם ה"חוקני" על התורה שמצוה היא לאכול מצה כל הפסח, ורק חובה אינה אלא בלילה הראשונה. ולכן אכלתי סעודה שלישית ביום אחרון של פסח, מה שלא עשיתי כן בשאר ימים טובים... בגמר מצות "ספירת העומר" שמח לבי מאוד על אשר זכיתי לקיים המצוה הגדולה והארוכה הזאת, שאין דוגמתה בכל התורה כולה, שתארך זמן המצוה שבעה שבועות שלמות מבלי שאפשר לקצר זמנה... בכל מצוה כמו מצוה ויום טוב של פסח וכו', הייתי אומר אחרי גמר קיום כל המצוה: "מודה אני לפניך א"א, שהחיינני וקיימתי והגעתי לקיים מצוה זו בשנה הזאת, וכן תעזרני ותחייני ותקיימני ותעניני לשנה הבאה לקיימה, ולקיים כל המצוות מעתה ועד השנה הבעל"ט בשמחה..."

(רבי אליהו דוד רבינוביץ תאומים והארדיות, זצ"ל, ברשימת הנהגותי שרשם לצאצאי אחריו)

סיפר רבי אליהו לופיאן זצ"ל שמעתי מתלמיד חכם מופלג אחד שהיה בקלם, שמו רבי בצלאל ז"ל שסיפר הנהגת סבו רבי יו"ט ליפמן באסלאנסקי זצ"ל אב"ד מידן בעל "מלוושי יו"ט". כשהיה יושב בליל הסדר לומר ההגדה היה פותח תחילה ואומר: הנה כשם שאני יושב עתה בביתי ועושה הסדר, כמו כן עושים כל אנשי העיר היהודים כמוני, וכן כל אנשי המחוז וכל אנשי המדינה וכל בני ישראל בכל מקום שהוא בכל העולם כולו, עושים סדר של ד' כוסות ומצה ומרור ואמירת סדר ההגדה. - כלנו בדורנו עושים זה הסדר בליל פסח, היכן ראינו כולנו זאת? אצל אבותינו כולם בדור שלפנינו. - והיכן ראו אבותינו? אצל אבותיהם הם, וכן אבותיהם אצל אבותיהם, עד לדורות הראשונים וכו' עד לדורות הגאונים, ורבנן סבוראי, והאמוראים, והתנאים, ואנשי כנסת הגדולה ונביאים עד לזקנים עד לאותו דור עצמו של משה אהרן יהושע וכו' דור דעה, דור המדבר, דור מקבלי התורה, אשר להם כולם נאמר: "אתם ראייתם את אשר עשיתי למצרים". ואמרו על זה חז"ל (מכילתא): "לא מסורת היא בידכם, לא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד לכם, אלא אתם ראייתם את אשר עשיתי למצרים..." (משל האבות)

מסופר על רבי שמואל אהרן יודלביץ זצ"ל: ההכנות לפסח היו הפרוהדור לטרקלין המפואר, המאיר והזהיר: ליל הסדר עצמו. מסב היה בקיטל הלבן, ומראהו כמלאך ה' צבקות. פניו מאירות, קורנות בוהר עילאי. במוחש ראו את מה שכתבו הספרים הקדושים. כי בליל התקדש החג נפתחים השמים ומשפיעים את כל המדריגות כאחת, בתעצומות עוז. שריו היה בדביקות עצומה, וסיפר ביציאת מצרים בהתלהבות נפלאה, בחיות ובהתרגשות, כאילו הוא יצא ממצרים. בצעירותו, היה רבי שמואל אהרן בוכה במוצאי חג הפסח, כאשר היו מעלים את כלי הפסח ל"ביודעים", לעליה. כפי שהנאמר מספרת על פניו בליש שהיה הולך ובוכה "על המצוה שנתקחה ממני". עד שפגש ברבי זונדל קרויזר זצ"ל, והתאנה לפניו: "מה חבל שהפסח עבר!" ענהו רבי זונדל: "אדרבה, יש לשמוח, כי הכנסנו לקרבינו עוד פסח - השטענו עצמנו במצות ומרור, כרפס וכורך וארבע כוסות, התעשרנו בהמון מצוותי"נהרו פניו, וקיבל תנחומין...." (מעילוי של שמואל)

פרשה ופירושה

לקט פירושים על פרשת השבוע

מתוך קריאה לפסח ט"ו ניסן

וְיָקָם פְּרָעָה לִלְלָהּ וְגו' כִּי אֵין בֵּית אֶשֶׁר אֵין שָׁם מֵת: ופירש רש"י: ממיטתו, וזה רש"י הרגיש שפרעה קם ממיטתו, שזה נבע מגודל אפיקורסותו של פרעה, שאף שראה שכל דברי ה' שנאמרו על ידי משה מותקיימים, ומשה רבינו אמר ומת כל בכור, ופרעה היה בכור ולא היה ירא, ועלה לישן על מיטתו. (הרבי מקאצק ווי"ע).

וְלֹא יָכֹל לְהִתְמַקְמָה וְגַם עָרָה לֹא עָשָׂה לָהֶם: לא לחינם קראו חז"ל את דוד המדבר בשם "דוד דיעה" כי אכן דוד גדול היה זה. תמול-שלשום היו עבדי-עבדים משועבדים, משוקעים במ"ט שערי שומאה של הגלות, כיון שיצאו משם שעה קלה, לא זו בלבד שנעשו מאמינים בה', אלא הגיעו לכלל המדרגה הנעלה והגבוהה ביותר של אמונה ובטחון עד שגם "צדה לא עשו להם" לדרך המדבר הגדול והנורא. זה שאומר הנביא (ירמיהו ב'): "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", כי רק עובר ה' מאהבה יכול להגיע לאמונה מאושש ומבוססת כזאת. (שפת אמת)

מתוך קריאה שביעי של פסח - כ"א ניסן

וַיַּעֲקֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה': "תפסו אומנות אבותם" (לקוט שמעוני שמות) היה רבי נתן וזכטפריגל זצ"ל משגיח ישיבת לייקווד אומר שחז"ל גילו לנו כאן שהאומנות של כלל ישראל היא התפילה. מאי משמע אומנות? בנהג שבעולם כאשר בני אדם מחפשים להתפרנס, כדי להביא טרף לבני משפחתם, הם מתאימים לעצמם אומנות ואומנות זו תופסת מקום נכבד בראשם וכל הזמן מתכננים איך להצליח בה. כלל ישראל יש להם אומנות, זו התפילה, וצריך לדעת ולזכור, כשם שאם לא שומרים על האומנות אין "עולם הזה" כראוי ואין "עולם הבא" כראוי, ואי אפשר להגיע לשום דבר. כך הדבר כאשר גישת האדם לתפילה היא לחטוף את התפילה, כדי לצאת ידי חובה, לדלג פה ושם, הוא חושף את המצוה של תפילה, וסופו של זלזול כזה באומנות הוא פשיטת רגל. נתאר לעצמנו אדם שמזלזל בחנות שלו, סוגר ופתח את החנות מתי שמתחשק לו, עומד מחוץ לחנות ולא משגיח על המתרחש בה, מטייל ברחובה של עיר ומשאיר את הלקוחות, סופו פשיטת רגל ודאית, שהרי צריך לשמור על החנות, לשמור על קשרים עם הלקוחות, להקפיד על הומנים ולשמור את החנות, רק כך יש לה סיכוי להצליח. גם באומנות התפילה, על המעוניין להצליח בה עליו להשקיע בה, לכבדה כראוי בכבוד ראש ומחשבה וכך יצליח בה ויתקבלו תפילותיו. (לתת עליון לקט רשימות - תפילה)

אֲזַ יִשִּׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: בגמרא (מגילה י"ב) מובא שבקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר להם הקדוש ברוך הוא: מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה? יש לשאול מדוע למלאכי השרת לא ניתנה רשות לומר שירה, ואילו לבני ישראל ניתנה רשות? אלא אומר בעל "כלי חמדה" - בני ישראל לא אמרו שירה על האסון של המצרים אלא על תשועת עצמם כמו שנאמר: "ויחי לי לישועה" אבל המלאכים לא נשתעבדו במצרים, נמצא שכל השירה שלהם היתה על אסון אחרים, ואין אומרים שירה על אסון של אחרים כי מעשי ידיו של ה' הם (לבוש יוסף)

וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירָה לֵה' כִּי נָאָה נָאָה סוֹס וְרָכְבוּ רָמָה בָּיָם. מהו המיוחד שמרים לקחה פסוק זה לאומרה לנשים, אלא אמרה להם אף על פי שתכלית יציאת מצרים היה לקבלת התורה. ואשה פטורה בזה. בכל זאת בגלל שאתם תסייעו לבעלינו. עליכם לצאת במחול כמו שהעונש היה לא רק ל"רוכבי" למצרי. אלא גם לסוס, אף על פי שלכאורה מגיע עונש רק לרוכב ולא לסוס, אלא מכיון שהסוס סייע לרוכב. נענש גם כן, הרי שהמסייע יש בו ממש, ולכן נשי ישראל צאינה במחול וזהו שכתוב בשיד השירים "לְסִסְתִּי בְּרָכְבִּי פְרָעָה דְּמִיתִיךְ רַעֲיָתִי" (בית ומנוחה)

סיפור מההפטרה

עם חסיד התחפד עם גבור תמים תתמס: סיפור הרב לוי. פ. על מעשה מיוחד שהיה בימי ילדותו: הדבר היה מפורסם לרבים, שהסטייפלד-רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל הינו שונא מתנות, פשוט כמשמעו. הסטייפלד למד תורה מתוך הדחק, וחי חיי צער, בהסתפקות במעט, והרבה אנשים היו, שניסו להביא לו "מתנה" כלשהי, אך לא הצליחו בכך. אמנם רבי דוד פרנקל זצ"ל מתלמידי מרן החזון איש ובן ביתם של גדולי ישראל הוא הצליח בדבר. וכך כשבוע לפני פורים, קרא לי ר' דוד, ואמר לי להתכונן לקראת מבצע חשוב ביותר. אמר לי ר' דוד, כי היות והחליפה של הסטייפלד כבר מיושנת מאד, ואינו מן הכבוד שהסטייפלד לובש חליפה ישנה כל כך, מן ההכרח להביא לו חליפה חדשה. אמנם הסטייפלד הוא 'גובהרדקאי' ולכן לא מעניין אותו גשמיית, ולומר תורה מתוך הדחק, ואין ידו משגת לקנות מעיל חדש, ומצד שני אינו מסכים בשום אופן לקבל חליפה חדשה במתנה, כי מעודו הוא שונא מתנות, ואלו שכבר ניסו להביא לו חליפה חדשה אך לא הצליחו בכך. ובכן, - אומר לי ר' דוד - אני רוצה שתהיה מוכן ביום הפורים, למבצע מיוחד, להביא את החליפה אל הסטייפלד. ממשיך הרב ל. פ. לספר: "הגיע יום פורים. ר' דוד סידר משלוח מנות נכבד, מגש גדול מלא פירות, יין, שם את החליפה בתוכו, ועטף את המגש בנייר חום לא שקוף. והואיל שהסטייפלד אינו מקבל משלוח מנות מבני העיר כידוע, תידרך אותי ר' דוד איך לעשותו". "הייתי אז נער - ילד לפני הבר מצוה, וכדי להיראות מבוגר וגדול, לבשתי חליפה ומגבעת של אחי המבוגר ממני, וכך נראיתי כגדול. הלכתי אל הסטייפלד בשעות הבוקר המוקדמות, דפקתי על הדלת, ושפתתי מלחשות תפילה לבורא עולם כי אצליח במשימה. פחדתי מאד, מה אעשה במדה והסטייפלד בעצמו יפתח לי את הדלת, ולא יאזין אומץ מספיק לדבר מה שצריך". למזלי פתחה לי אחת מנכדותי נערה כבת שתיים עשרה, "הבאתי משלוח מנות" - אמרתי, הנערה משיבה "הסבא אינו מקבל משלוח מנות מכל אחד". עניתי, כי לי אישית כל המשלוח מנות לא נוגע, כי מישוה ביקש ממנו שאעשה מצוה. על אחר הוספתי לה ואמרתי, כי האיש אמר שלא אשכח למסור "שהכל מעושר ואין ממה לחשוש". "אבל אי אפשר לקבל את המשלוח מנות כי אין הסבא מרשה", היא עונה לי. מיד אמרתי "אולי אפשר לשאול את הסבא מה עלי לעשות עם המשלוח מנות כיון שהאיש הלך לו?". חשבתי שכשהיא תיכנס לשאול, אניח את המשלוח מנות ליד הדלת מבפנים ואני אלך, ואכן היא הסכימה ואמרה שהיא נכנסת לשאול את הסבא, ומיד אמרתי לה "אולי תקחי את המשלוח מנות אתך לשאול את הסבא", ומבלי משים לקחה את המשלוח מנות ונכנסה פנימה". "באותו רגע שנכנסה פנימה ונעלמה מגד עיני, וינקתי והסתלקתי החוצה אל הרחוב, ותיכף הורדתי מעלי את הכובע ואת החליפה, כפי שהורה לי ר' דוד, שמתו אותם בתוך שקית אטומה שהכנתי לי מקודם, ומעתה נראיתי כמו ילד מילדי הרחוב, באופן שגם אם מישוה מבני הבית היה רודף ומחפש אחרי לא היה יכול לזהות אותי, כי ההוא יחפש אחד נער ברמת-מצוה". הלכתי מיד ומסרתי לר' דוד על ביצוע שליחותי, הוא נהנה מאד והביע קורת רוח מרובה, על שהמבצע נחל הצלחה, ושוב לא ידעתי מה נהיה הלאה. הגיע חג הפסח, ואז נודע לי כי אכן הסטייפלד "קיבל" את המתנה. ר' דוד בא לפגוש אותי היכן שהתפללתי. ורמו לי לצאת החוצה, ואני רואה אותו שמח ומאושר, ואמר לי בסיפוק רב, אתה לא יודע איזה מעשה גדול עשית, כי אתמול בליל י"ט של פסח היתה שמחה גדולה והתרגשות מיוחדת בביהכ"נ לדרמן, כבוד גדול היה לראות את הסטייפלד כשהוא נכנס לביהכ"נ לתפילת ליל החג, עם חליפה חדשה ומהודרת לכבוד י"ט. אוריה חגיגית ששררה אצל כולם, כי זה זמן רב שלא היתה לו חליפה חדשה. ר' דוד חש חובה לבוא אלי במיוחד, כדי לבשרני ולספר לי על כך, מכיון שזכיתי ליטול חלק במצוה זו. (הנדר לרוד)

ועל הכל...

"פרפראות"

סיפר רבי אשר אנשיל יהודה מילד זצ"ל: "ישבנו בליל הסדר, מסובים על שולחנו של מורי חמי, רבי פנחס ביליצער זצ"ל רב בקהילת סערנשטט. וכשפתחנו את הדלת לפני "שפוך חמתך" נכנס ה"גוי של שבת" ובידו שטר מכירת החמץ. — "ברצוני לבקש סליחה על שאני מפריע בשעה מאוחרת כזאת" — אמר הגוי בהכנעה רבה — אבל השטר הזה שחתמתי עליו היום לא נתן לי מנוחה. גם אשתי וניסי יורדים לחיי בגלל החוזה הזה. עברנו על הרשימה של הסוחרים; שמכרו לי את חנויותיהם ומצאנו מספר סוחרים ממולחים". כל המסובין על יד השלחן הוכו בתדהמה לדברי הגוי ולא יכלנו להוציא הגה מפיו. הגוי המשיך בשלו — "כבוד הרב, אני איש פשוט ואניני מסוגל לצאת למאבק עם הסוחרים האלו שרוצים לסדר אותי... אין לי כסף לעורכי ולא מתחשק לי להופיע בבית המשפט, אני רוצה דבר אחד בלבד - לבטל את השטר הזה שחתמנו עליו היום ולישן בשקט". מורי חמי זצ"ל ברוב חכמתו, לא איבד את עשתונותיו, כיבד את הגוי בכיסא ובכוס יין וענה לו: "אם ברצונך לבטל את החמץ, זאת זכותך המלאה, אבל מכיון שמדובר כאן לא רק בחמץ שלי אלא בחמץ של זכותך ממאה סוחרים וכן גם אנשים פרטיים, עלי להזמין את כולם לשיבה ולמסור להם את רצונך. לכן אני קוק לכל הפחות לשמונה ימים, כי יותר מוקדם אי אפשר לקיים את הישיבה, מסיבות שונות. אבל עד אז, כל מה שקנית נמצא ברשותך ואחר הישיבה עם כל החותמים על השטר, נבטל את הכל. כך שאתה יכול ללכת לביתך, ולהגיע את אשתך ואת הגיס שלך ולישון בשקט". הגוי קיבל את דברי הרב בהבנה גדולה, הוא ביקש שוב סליחה והסתלק. לאחר זה אמרנו בהקלה ובשמחה "שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך" ... (עולמו של אבא)

"ענין של טעם"

הטעם שאינו מברך על ביטול חמץ מפני שהביטול הוא תלוי בלב האדם ואין צריך להוציאו בשפתיו ואין בו מעשה כלל ואין מברכין על מצוה שאין בה מעשה. (אבודרהם)

"מפי כתבם"

והנה גם כיום, בכל שנה ושנה כאשר מגיע חג הפסח - ליל הסדר כאילו אומר לכל אחד מאתנו: "בני! יש לך שאיפות בחיים, אך יש לך כל מיני חשבונות של חוסר אמונה - האם אתה יודע לאן אתה מסוגל להגיע? הרי היום בלילה פועל הקב"ה בכבודו ובעצמו! גם אתה יכול להיות תלמיד חכם אמיתי... זהו כוחו של חג הפסח וזהו כחם של המצות שנקראו "נהמא דמהימנותא" - לחם של אמונה. למחרת ליל הסדר צריך יהודי לקום ולהרגיש שאתמול בלילה הוא זכה לצחצוח נפשו... הקב"ה בכבודו ובעצמו. וזאת שום מלאך לא יכול לעשות, לא המלאך גבריאל ולא המלאך מיכאל. כל המלאכים וכל השרפים כולם אינם יכולים לעשות זאת. ההרגשה למחרת ליל הסדר צריכה להיות שאתמול ממש היתה יציאת מצרים, זכינו לחירות ולהשפעת קדושה מאת הקב"ה בכבודו ובעצמו. ומהו החלק המוטל עלינו לעשות? רק דבר אחד - אמונה. להאמין ולדעת שהדברים פועלים באופן זה. יהודי צריך לקום בבוקר למחרת ליל הסדר, ולומר לעצמו: אני רואה כאן אדם חדש! יהודי שהיה עובר את חג הפסח בצורה כזאת, היה זוכה לגדלות באופן שאין הפה יכול לתאר. מה שחסר לנו זה רק אמונה. (שיחות רבי שמשון פינקוס זצ"ל)

"מקום לשאלה"

שאלה: איך יתכן שיברך אדם ברכת "המציא" שתי פעמים באותה סעודה. תשובה: מבואר (סימן קס"ו סעיף כ') דאע"פ שבכל השנה אדם שכבר בירך המציא אין יכול לברך פעם שנית כדי להוציא חבירו, בליל פסח יכול לברך לחבירו "המציא" בשביל לאכול מצת מצוה, אף על פי שכבר בירך לעצמו. (יש לומר)

מפתגמי אוריתא

פתגמים, נצנוצי מחשבה, ורעיונות ברכה של תורה

גדול כח התפילה אפילו לשנות הטבע. (רבינו בחיי)
כל פעולה של מצוה, מטביעה רושם על הגוף. (הסבא מנובהרדוק)
רוב התפתחותו של האדם ברוחניות, קשורה בתפילה. (עלי שור-הרב וולבה)